

A mondatkapcsolás, az alanyváltás és a szinonima- használat gyakoroltatása

Hiányzó kötőszó pótlásának tanítása mondatokban

1. Pótold a hiányzó szót az összetett mondatban!

a) **(és, bár, de)**

Bálint felállt, ... kinézett az ablakon.

Bejött Anna, ... mindenki elhallgatott.

Jácinthagymát ültettünk anyukámmal, ... minden nap meg is locsoltam.

b) **(pedig, de, azonban, mégis)**

Egyre jöttek a madarak, ... már nagyon sokan voltak.

Szörnyen nagyot ordított a sakál, ... senki sem bántotta.

Egész nap nyafogott a mókus, ... mindenki kényeztette.

c) **(de, mégsem, azonban)**

Ment, mendegélt a legény, ... nem találta a kerekérdőt.

Sírt, sírdogált a csacsi, ... nem szánta meg a szutykos lány.

Kérte a királyfit mind a három hattyú, ... az oda sem pillantott.

d) **(de, és, mégsem)**

Jöttek a tyúkok, a kakasok, ... nem volt ott egy pulyka sem, ... a malac is otthon maradt.

Dörgött az ég, ... a földig hajoltak a fák, ... félt a legkisebb fiú.

e) **(ha, de, hogy, azaz, mivel)**

Rohant a tehén a legelőre, ... csak rohant volna, ... meg nem állítja az egér.

Hű, megmérgeződött ám a sárkány, ... látta, ... becsapták, ... ravaszul a vitéz mögé került.

f) **(hanem, ha, és)**

Nem a cirmos cica kísérte a kutyát, ...a kis fekete macska.
Ne szólalj meg, ... kérdeznek, ... várd csak meg bátran a
sánta lovacskát!
Este se legyen, amikor jössz, ... nappal se legyen, ... szür-
kületkor éj a vár elé!

2. Lehet, hogy túl hosszú ez a mondat? És nem túl sok benne az és, meg a de? A hosszú összetett mondatot tagolhatod rövidebb mondatokra. (Néhány kötőszót ki kell majd hagynod.)
- a) Na, lett nagy sírás, mert mindenki meg akarta simogatni az aranyszörű bárányt, és lökdösték egymást, és ordítottak, és cibálták egymás haját, de nem férték a bárányhoz, és még dühösebbek lettek, és még nagyobb lett a verekedés, és a bárány szépen csendben elbaktatott, de ezt senki nem vette észre, de ez szerencse is, mert lett volna nagy riadalom.
- b) Bezzeg az a giliszta Pali viheti a Bori táskáját, és ehét a süti-jéből, és játszhat vele, és velem meg sose játszik a Bori, és nem kísérhetem haza, és a biciklimre se akar felülni, de majd adok én a gilisztának, és jól fellököm majd a biciklimmal, és akkor majd meglátja a Bori, hogy ki az igazi barátja.
3. Fejezd be a megkezdett mondatokat!
- Ki lehet a szereplő beszélgetőtársa? Találd ki, és írd le a beszélgetésüket!
 - Írd le a megszólított szereplők nevét szótagolva!
 - Írd le a mondatokat úgy is, hogy a megszólítást írd a mondat elejére! Találj ki hozzá más befejezést!
- a) Kérlek szépen, Rigócska, hogy...
Na, hollófiú, mutasd csak meg, hogy...
- b) Meghívnálak ebédre, Elefáni, de...
Futnék veled versenyt, kigyó koma, de...
- c) Gyere te is, Moha bátyó, mert...
Nem bújhatok be a barlangodba, Apróka, mert...

- d) Megcsípted a fülem hegyét, Zümmögő, ezért...
Jól megtömted a bendődet, Puffancs, ezért...
4. Pótold a hiányzó tagmondatot! A kiegészített mondat lehet igaz, hamis, humoros is.
- a) Ámulva hallgatták a rongyos öreget, akinek...
Másodszor vitt magával két piszkafát, amelyekkel...
- b) Nyest Náci előtt lépett be Mosó Mancsi, aki...
Vállára csapta az apja kétcsövű puskáját, amely...
- c) Kevés olyan katicabogár él, amelyiknek...
Éjszakánként annyi aranypor hullott, amennyit...
5. Fejezd be a kérdéseket!
- a) Van-e annyi pénzed, amennyiért...?
Elhoztad-e magaddal azt a bűvös pálcát, amelyekkel...?
- b) Tudsz-e aranypikkelyes halat fogni ott, ahol...?
Segítesz-e olyan szekeret fabrikálni nekem, amilyennel...?
6. Fejezd be a mondatokat!
- a) Ha nekem aranyat tüsszentő csacsim lenne, akkor...
Ha minden ehető lenne a Földön, akkor...
Ha repülni tudnának a vízilovak, akkor...
- b) Akkor sem mennék el veletek, ha...
Csak akkor fog kisütni a nap Sötétországban, ha...
Akkor is elveszem feleségül Nyúlanyó leányát, ha...
7. Az összeillő tagmondatokból alkoss összetett mondatokat. Válaszd ki a megfelelő kötőszót hozzájuk!
- a) Elindult Orsolya a selyemerdő közepe felé,
Hosszú szakállát fésülgette a törpe,
Ne higgy a kedveskedő anyókének,
Nagyon félt a kicsi nyúl,

(*azonban, de, mégis, hanem*)

hősiesen szembeszállt a rókával.
menj csak tovább a keskeny ösvényen!
megrémült az erdő sötét árnyékaitól.
az minden mozdulattól egyre gubancosabb lett.

- b) Hiába sírsz, rúgkapálsz, engedlek be a bűvös barlangba.
 Akárhogy könyörögsz, te vagy a legbátrabb, a legerősebb.
 Nagyon dühös volt a manó, megszlek vacsorára!
 Tied lehet az aranygyűrű, mindenki nevetett rajta.
(úgyis, úgyse, mégis, hiszen)

8. Kötőszóval kapcsold össze egyetlen összetett mondatból az egyszerű mondatokat! Szüntesd meg a felesleges szóismétlést is!

- a) Leereszkedett a gólya a fészek szélére. A gólya hangos kelepelésbe kezdett.
 Jól megtépdeste Menyétke bundáját a kerítés tüskéje. A bátor Menyétke ügyesen átbújt a kerítés alatt.
- b) Szúnyogok hada ereszkedett a folyó fölé. A szúnyogok ijesztően zümmögtek.
 Póni Pacira felülnek a gyerekek. Póni Paci nagyon szelíd.

9. Alkoss az egyszerű mondatokból egy összetett mondatot! A kiválasztott kötőszónak megfelelően alakítsd a mondatot, ha kell!

- (Pl.: Meglátták a libák a farkast. Nagyon megijedtek a libák.
 Meglátták a libák a farkast, és nagyon megijedtek.
 Meglátták a libák a farkast, de nem ijedtek meg.)*

a) **És? De?**

Hatalmas villámot láttunk. Megérkeztek a sárkányok.
 Sötét felhők szálltak az égen. Eltakarták a csillagokat a felhők.

b) **S? Hiszen?**

Illendően meghajoltak a leányok. A király is köszöntötte őket.
 Szóló szőlővel kínálta a kicsi királyfit az okos leány. A kicsi királyfi is vitt ajándékot az okos leánynak.

10. Alkoss összetett mondatokat! Válaszd a megfelelő kötőszóhoz a megfelelő befejezést!

a) **Viszont? Mégpedig?**

Már régen odaértünk a szakadékhhoz.

→ *Sehol sem láttuk a griffmadarat.*

→ *A legeslegszeleén lestük a griffmadár érkezését.*

Három rákot is láttunk. → *Egyetlen kagylót sem találtunk.*

→ *Szép sorjában egymás után heverészték.*

b) **Pedig? Tehát?**

Végre kaptam egy icipici kutyát.

→ *Anyukám nem szereti az állatokat a lakásban.*

→ *Egy igazi állat gazdája lettem.*

11. Válaszd ki a megfelelő kötőszót, és alkoss a két egyszerű mondatból összetett mondatot!

a) **Ezért? Mégis?**

Süt a nap. Nem viszek esernyőt.

Esik az eső. Viszek esernyőt.

b) **Így? Bár**

Minden nap későn ébredek fel. El is kések az iskolából.

Minden nap elkésem az iskolából. Minden nap időben felkelek.

c) **Ezért? Pedig?**

Hörcsög mindenkit megver. Félnék tőle a lányok.

Félnék Hörcsögtől a lányok. Hörcsög senkit sem bánt.

12. Kapcsold össze az egyszerű mondatokat egyetlen összetett mondatná!

a) **Vagy... vagy**

Esik a hó. Szánkózzunk apukámmal. Csúszkálunk a testvéremmel.

Reggelire kakaót kapok kaláccsal. Vajaskenyeret eszem teával.

Ebéd után elmegyek anyukámmal vásárolni. Segítek nagyanyónak törölgetni.

b) **Akár... akár**

Holnap esik az eső. Holnap nem esik az eső. Utazunk a Balatonhoz.

Megtanulom a verset. Holnap felelek. Nem felelek holnap. Szeretek porszívózni. Nem szeretek porszívózni. Segítek anyukámnak takarítani.

13. Alkoss az egyszerű mondatokból egy összetett mondatot! Közben kerüld a felesleges szóismétlést! Ügyelj az összetett mondat helyesírására!

- a) Nem mehetünk bábszínházba.
Nincsen jegyünk a bábszínházba.
- b) Juci elveszítette a papucsát.
Juci bőgött.
Juci kereste a papucsát a homokban.
- c) Az ajtó előtt megszólalt a csengő.
Livia kinézett az ajtón.
Az ajtó előtt nem állt senki.
- d) Reggel kisütött a nap.
Reggel zajongani kezdtek a madarak.
A madarak nem repültek el a csodakút mellől.

14. Írj teljes összetett mondatokat!

a) Mi lehet az eleje?
..., mint a pipacs.

..., mint a hó.

..., mint egy oroszlán.

..., mint a Nap.

..., mint az ég. | b) Fejezd be!
Úgy szereti a borzas kis ver-
ebet, mint...
Úgy megropogtatta a medve
csontjait, mint...
Úgy eltángálta a vén
boszorkányt, mint...
Úgy dédelgette fiatal felesé-
gét, mint...
Úgy megizzasztotta a le-
gényt, mint... |
|--|---|

15. Pótold a hiányzó szót az összetett mondatban! (Aztán meg találd ki a mese elejét és a végét, s írd le az egész mesét!)

- a) Lassanként elfogyott az elemózsia, és Jancsi már sajnálta, hogy nem hoztak több ...

(Mit?)

Ketten is próbálták megfogni a kakukkot, de a ... jól elrejtőzött előlük.

(Mi?)

- b) Könnyen lehúzta a gyűrűjét a leány, és a királyfi ujjára húzta a díszes ...

(Mit?)

Minden banya egyszerre repült fel, s az ég tele volt ...

(Kikkel?)

- c) A lány összeszedte a körtéket, és mind fölfalta az illatos ...

(Mit?)

Rálépett a mamut a kis kukacra, visított is nagyot az apró ...

(Mi?)

16. Pontosabbá teheted a szövegrészletet, ha az utolsó mondatban pótolod a hiányzó főnevet.

- a) – Hosszú út volt a három éhes legény mögött. Szembejött velük tíz kövér cipó. Hej, elkezdtek ám nagyon szaladni! (Kik?)

– Kiugrott a fazékból a gombóc. Pont arra járt az éhes macska. Rögtön elkezdett reszketni, mint a nyárfalevél. (Melyikük?)

- b) – Gondolt egyet a csíkos tigris, és bekopogott a békához. Szeme-szája elállt, amikor meglátta az ajtóban. (Ki? Kit?)

– Petykó szeretettel megsimogatta szamarát. Örömeiben rúgott egyet hátsó lábával. (Kicsoda?)

- c) – Katicabogár ringatózott a fűszálon. Arra repült a fecske. Rögtön elbújt egy nagy levél mögé. (Melyikük?)

– Jött a macska. Megjelent a csuka is. Elégedetten csóválta a farkát. (Ki?)

- d) – A dinnye lassan gördült lefelé a lejtőn. Utána gurult a tök is. A domb lábánál visszanézett. (Melyik?)

– Haj, futott ám a szarvas! A farkas a nyomában volt. Aztán átugrott egy jókora szakadékon. (Melyikük?)

17. A következő szövegrészletek félreérthetők. Miért? Javítsd őket!
- Micimackó az erdőben él. Füles a barátja. Szereti a mézet.
 - Cicamica az erkélyen sütkérezett. Morzsa a ház előtt söprögetett. Kényeskedve nyávogott egyet.
 - Ibolyának szép lett a rajza. Enikő gyurmababája sajnos félresikerült. Mindig ilyen ügyes.
 - Óriási nadrágban jött ki a bohóc. Utána somfordált egy gubancos kis kutya. Pöttyös kendőt húzott elő a zsebéből.
18. Az ismétlődő főneveket helyettesítsd másik, hasonló jelentésű főnevekkel!
- Jóskákék megvették a piros *kocsit*. Rögtön be is ültek a *kocsiba*.
 - Halak fickándoztak a *tóban*. Egymást kergették a *tóban*.
 - Kabátokat, pulóvereket, nadrágokat* árusítottak a sátrakban. Sokan vásároltak a *kabátokból, pulóverekből, nadrágokból*.
19. Helyettesítsd az ismétlődő főneveket másikkal!
- Budapestre* utazunk vasárnap. Megnézzük *Budapest* nevezetességeit.
 - Egész délután *zenét* hallgattam. Este megint szólt nálam a *zene*.
 - Rézike* tyúklépésben ment az utcán. Az emberek meglepődve bámulták *Rézikét*.
 - Háromnapos *utazásra* megyünk az osztállyal. Izgatottan várjuk az *utazást*.